

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.В.Порудєєва, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано стан використання земель фермерськими господарствами Миколаївської області порівняно з господарствами інших категорій. Виявлено причини низької ефективності землекористування та показано можливі шляхи їх подолання.

Проанализировано состояние использования земель фермерскими хозяйствами Николаевской области сравнительно с хозяйствами других категорий. Выявлены причины низкой эффективности землепользования и показаны возможные пути их преодоления.

Постановка проблеми. Земля, як природний ресурс є важливим засобом виробництва. Світовий досвід доводить, що приватна власність на землю стимулює її економічне зростання. Проте в Україні є певні особливості, що заважають ефективному використанню земельних ресурсів новими аграрними формуваннями. Тому проблема розробки моделей ефективного землекористування з урахуванням організаційної специфіки сільськогосподарських підприємств є актуальною.

Аналіз публікацій. В найбільш широкому плані питання економіки землекористування відображено А.М.Третьяком [1], світові тенденції проаналізовано В.І.Власовим [2], система земельно-орендних відносин висвітлена І.І.Червеном і Н.В.Тютенко [3], екологічні аспекти розробляли В.Г.В'юн і А.Ю.Мась [4], соціально-економічні проблеми досліджували Л.Ю.Мельник і П.М.Макаренко [5].

Проте залишається багато невирішених проблем щодо підвищення ефективності використання земель у фермерських господарствах і особливостей їх розв'язання на регіональному рівні.

Мета і методика досліджень. Мета роботи — дослідити тенденції і особливості використання земель фермерськими господарствами Миколаївської області. Вихідними даними для виконан-

ня роботи були матеріали Миколаївського обласного управління статистики [6]. В якості контрольної групи для порівняння взято господарства усіх категорій (без фермерських). Достовірність відмінності урожайних даних визначено за критерієм t Ст'юдента. Прогнозні показники визначали методом регресії.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок порушення екологічно допустимого співвідношення площі ріллі до інших сільськогосподарських угідь сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Так, в Україні розорано 82% сільськогосподарських угідь, а Миколаївська область є лідером за цим показником. Серед аграрних формувань регіону сільськогосподарські угіддя фермерів є найбільш розораними (рис 1).

Рис. 1. Динаміка процентної частки ріллі в сільськогосподарських угіддях господарств різних категорій Миколаївської області

За останні роки спостерігається стала тенденція до зростання проценту ріллі в структурі сільськогосподарських угідь, якими користуються фермери. Цей показник в середньому за 2000-2005рр. становив 97,2%, в той час як по інших категоріях господарств за цей же період він дорівнював 90,7% і характеризувався більшою стабільністю.

Прогнозується (рівняння регресії на рисунку 1), що 100-процентну розораність угідь фермерів слід очікувати до 2010 року. Це призведе до подальшого посилення ерозійних процесів, втрати гумусу, зниження родючості ґрунту та його економічно-екологічної оцінки. Тому потрібні негайні заходи для відновлення балансу сільськогосподарських угідь.

В останні роки спостерігається зростання площі земельних угідь на одне фермерське господарство, головним чином за рахунок орендованої землі, яка досягла більше 60% від площі постійного користування. Але розширення земельної площі не завжди відповідає можливостям більш ефективного використання орних земель фермерами під посіви (рис. 2).

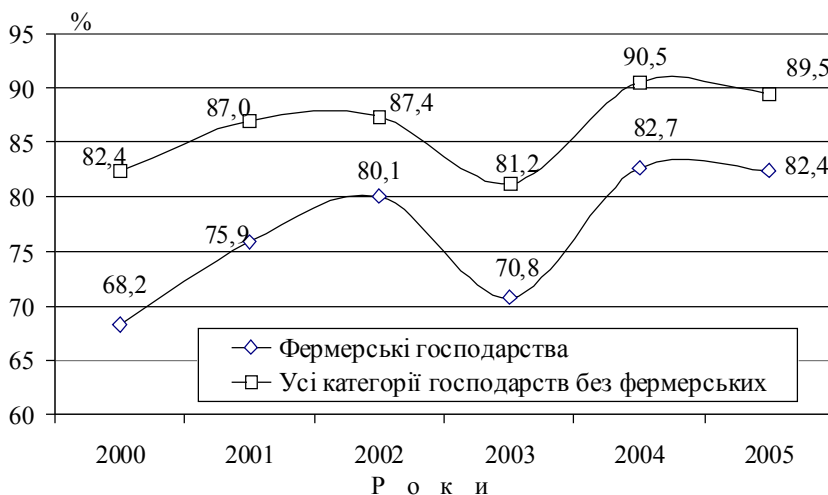

Рис. 2. Динаміка процентної частки посівних площ в орних землях господарств різних категорій Миколаївської області

У середньому за 2000-2005 рр. під посівами у фермерських господарствах перебувало 76,7% орної землі, в той час як у господарств інших категорій – 86,3%. Тобто 23,3% орних земель фермерів числилися як чисті пари, але стан цих площ на практиці не завжди відповідає їх назві. Зазначимо, що науково обґрунтована норма чистих парів для області не перевищує 9% від площі орних земель, тому господарства інших категорій більше наближені до цієї норми.

Сучасна спеціалізація фермерських господарств Миколаївської області має виражену направленість на виробництво зерна та насіння соняшнику як найбільш ліквідних і рентабельних культур. У середньому по всіх фермерських господарствах ця група культур забезпечує більше 80% грошової виручки від продажу продукції власного виробництва. Тому зрозуміло намагання фермерів збільшити саме цю групу культур в структурі посівних площ. У таблиці 1 показано порівняльну структуру посівних площ, з якої чітко простежується зазначена тенденція.

Таблиця 1

Порівняльна структура посівних площ господарств Миколаївської області (в середньому за 2000-2005 рр.), % від всієї площі посіву

Група культур	Фермерські господарства	Усі категорії господарств без фермерських	Рекомендована в цілому для області [7]
Зернові і зернобобові всього у тому числі:	60,1	61,8	55,6
озимі зернові	32,2	32,7	35,8
ярі зернові	27,9	29,1	19,8
з них зернобобові	0,5	0,5	9,5
Технічні у тому числі соняшник	36,2 32,4	22,7 19,8	12,0 9,5
Овоче-баштанні і картопля	1,1	3,9	2,0
Кормові у тому числі багаторічні трави минулих років	2,6 0,8	11,6 3,2	30,4 8,0

Як свідчать наведені дані, структура посівних площ фермерсь-

ких господарств є найбільш віддаленою від рекомендованої. За такої структури неможливо винайти кращі попередники для озимої пшениці, а також уникнути повторні посіви зернових. Соняшник фактично розміщується з періодом повернення через 3-4 роки на попередню площу, що недопустимо з огляду на рекомендовану агротехніку.

За рахунок недосконалості структури посівних площ значною мірою можна пояснити різницю в урожайності основних культур між фермерськими господарствами та господарствами інших категорій, в основному на користь останніх (табл. 2). Зокрема, статистичний аналіз даних довів достовірно зниження врожайності зернових культур, ячменю та соняшнику і менш суттєву різницю по іншим культурам.

Таблиця 2

Урожайність сільськогосподарських культур у господарствах різних категорій Миколаївської області (середнє за 2000-2005 рр.)

Культура, група культур	I. Фермерські господарства	II. Усі категорії господарств без фермерських	I ± до II, ц/га
Зернові та зернобобові	20,3	22,4	-2,1*
Пшениця озима та яра	22,1	23,5	-1,4
Ячмінь озимий та ярий	17,3	19,4	-2,1*
Кукурудза	25,4	27,6	-2,2
Цукрові буряки (фабричні)	182,7	169,5	13,2
Соняшник	8,1	10,3	-2,2**
Картопля	103,2	66,7	+36,5
Овочі	105,4	92,1	+13,3
Баштан продовольчий	37,2	45,4	-8,2

* різниця достовірна за критерієм t (5% - ний рівень значимості)

** різниця достовірна за критерієм t (1%-ний рівень значимості)

Серед причин недоотримання продукції рослинництва фермерськими господарствами можна також відмітити їх слабе технічне забезпечення. Так, станом на 1 січня 2006 р. на 100 га ріллі фермерських господарств приходилося 125 к.с. енергетичних потужностей, в той час як в господарствах всіх інших категорій – 201

к.с. Також є відставання у застосуванні добрив і заходів захисту рослин. Питома вага господарств фермерів, що вносили органічні добрива під урожай 2005 року, становила всього 1,3%, мінеральні добрива – 12,8%, засоби захисту рослин – 8,2%.

Важливим показником ефективності використання земель є валова продукція рослинництва на 100 га ріллі. За 2005 рік у фермерських господарствах вона була менше в 1,6 раза (на 36,3 тис. грн. в порівняльних цінах 2000 року) відносно господарств усіх інших категорій.

Висновки. Загальна маса фермерів Миколаївської області ще не стала повноцінними товаровиробниками і землекористувачами. Тому потрібно вдосконалювати земельні трансформації та сприяти створенню стабільних територій господарств, що дасть можливість організувати екологічно доцільне співвідношення земельних угідь та впровадити спеціалізовані сівозміни, які є необхідною умовою ведення раціонального землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. А.М. Третяк. Економіка землекористування та землевпорядкування. Навч. посібник. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004.- 542 с.
2. Власов В.І. Світові та регіональні зміни у використанні земель під продовольчими культурами // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 155-158.
3. Червен І.І., Тютенко Н.В. Розвиток орендних відносин – важливий напрям підвищення виробництва у фермерських господарствах // Економіка АПК. – 2003. – №11. – С. 13-16.
4. В'юн В.Г., Мась А.Ю. Оцінка якості ґрунтів – складова економічної стабільності селянських (фермерських) господарств// Вісник аграрної науки Причорномор'я. –1998. – Вип. 4. – С.50-52.
5. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. Соціально-економічна оцінка землеводіння та землекористування в аграрній сфері економіки // Економіка АПК. – 2003. – № 12. – С. 188 – 122.
6. Фермерські господарства Миколаївщини у 2005 році/ За ред. О.Г. Ковалюк. – Миколаїв: Головне управління статистики, 2006.- 76 с.
7. Научно-обоснованная система земледелия Николаевской области/ Н.С. Долинский, Н.И. Алексеенко, В.Т. Ковальский и др.. – Николаев: Облполиграфиздат, 1987. – 169 с